

Vergaderjaar 2012–2013

33 295

Aanpassing van het Wetboek van Strafvordering, het Wetboek van Strafrecht en de Uitvoeringswet Internationaal Strafhof in verband met de introductie van de mogelijkheid conservatoir beslag te leggen op het vermogen van de verdachte ten behoeve van het slachtoffer

Nr. 6

NOTA NAAR AANLEIDING VAN HET VERSLAG

Ontvangen 9 oktober 2012

Algemeen

Doel van het wetsvoorstel

Met belangstelling heb ik kennis genomen van de vragen en opmerkingen van de leden van de fracties van de VVD, de PvdA, de PVV, het CDA en de SP. Het verheugt mij dat de leden van de voornoemde fracties positief zijn over het wetsvoorstel waarmee de positie van slachtoffers van misdrijven verder wordt verbeterd.

De leden van de VVD-fractie geven aan het te betreuren dat de voorgenomen regeling voor de slachtoffertax uit het wetsvoorstel is gehaald, waarbij zij verwijzen naar het succes van soortgelijke regelingen in landen als Zweden, het Verenigd Koninkrijk en bepaalde staten van de Verenigde Staten van Amerika. Zij vragen wanneer de regering met dit wetsvoorstel komt. Net als de VVD-fractie ondersteun ik het idee om een verplichte bijdrage op te leggen aan daders die ten goede komt aan de slachtofferzorg. Voor de verplichte bijdrage zijn diverse mogelijkheden denkbaar, met verschillende consequenties voor de uitvoering, die op dit moment nader worden onderzocht. Hierbij wordt tevens gekeken naar de genoemde voorbeelden van de verplichte bijdrage in andere landen. Ik verwacht dat de nadere uitwerking nog dit jaar gereed is, waarna een gefundeerde beslissing over de voorbereiding van een wetsvoorstel kan worden genomen.

Inhoud en achtergrond van de belangrijkste voorgestelde wijzigingen

De leden van de PvdA-fractie merken terecht op dat in het wetsvoorstel wordt geregeld dat het verhaal van het slachtoffer vóór het verhaal van de staat gaat. Zij zijn daarvan voorstander, maar vragen zich wel af of dit gaat leiden tot lagere inkomsten uit boetes en ontnemingsmaatregelen. Zo ja, aan welk bedrag moet dan jaarlijks worden gedacht? Voorrang voor de schadevergoeding aan het slachtoffer zal naar verwachting niet behoeven te leiden tot lagere inkomsten uit boetes en ontnemingmaatregelen. Dat schadevergoeding van slachtoffers voor gaat is ook nu al het

uitgangspunt bij het ontnemen van wederrechtelijk verkregen voordeel en het executeren van opgelegde maatregelen en straffen. Dit beleid is vastgelegd in de aanwijzing ontneming (Staatscourant 2009, 40) en de aanwijzing executie (Staatscourant 2010, 20473) van het College van procureurs generaal.

De leden van de aan het woord zijnde fractie hebben ook gevraagd hoe de mogelijkheid dat het slachtoffer zelf conservatoir beslag legt, zich verhoudt tot de mogelijkheid dat de staat dit voor het slachtoffer doet. Als de staat conservatoir beslag ten behoeve van het slachtoffer legt, dan hoeft het slachtoffer dat uiteraard niet meer zelf te doen. Dat laat onverlet dat het slachtoffer daartoe om hem moverende redenen wel degelijk over kan gaan, bijvoorbeeld ten behoeve van een afzonderlijke civiele procedure. Tegen de samenloop die daarvan het gevolg is, bestaat geen bezwaar. De samenloop lost vanzelf op in de daarop volgende executoriale fase. De beslagen voorwerpen kunnen maar één keer ten behoeve van het slachtoffer worden uitgewonnen ter voldoening van de door hem geleden schade.

De aan het woord zijnde leden hebben ook nog gevraagd of bekend is in hoeverre de per 1 juli 2011 in werking getreden verruimde mogelijkheid tot het conservatoir beslagleggen ten behoeve van de pluk-ze maatregelen in de praktijk wordt gebruikt en werkt. Wat zijn de ervaringen? De wet verruiming mogelijkheden voordeelontneming is pas een jaar geleden in werking getreden (Stb. 2011, 171). Gelet op deze relatief korte werkingsduur en de gemiddelde doorlooptijd van een ontnemingprocedure is het nog te vroeg een onderbouwde uitspraak te doen over de toepassing en werking van de verruimde mogelijkheid tot het leggen van anderbeslag. Desgevraagd geeft het Openbaar Ministerie aan deze verruimde mogelijkheid zo veel mogelijk te benutten.

De leden van de CDA-fractie hebben terecht opgemerkt dat de staat conservatoir beslag kan leggen met het oog op een schadevergoedingsmaatregel bij misdrijven waarvoor een geldboete van de vierde categorie of hoger kan worden opgelegd. Zij vroegen naar de achtergrond van de keuze voor misdrijven van de vierde categorie of hoger. De staat kan al conservatoir beslag leggen met het oog op de betaling van een geldboete en het ontnemen van wederrechtelijk verkregen voordeel. Daarvan kan gebruik worden gemaakt bij misdrijven waarvoor een geldboete van de vijfde categorie en hoger kan worden opgelegd. De hoogte van de geldboete die kan worden opgelegd, levert een indicatie op voor de ernst van het misdrijf. Alleen bij zeer ernstige misdrijven is conservatoir beslag aangewezen om het verhaal ten behoeve van de staat veilig te stellen. Bij conservatoir beslag met het oog op een schadevergoedingsmaatregel speelt meer dan alleen de ernst van het misdrijf. Het beslag moet ook dienstbaar kunnen zijn aan de belangen van slachtoffers van misdrijven. Conservatoir beslag blijft evenwel een ingrijpende maatregel. Uit cijfers van het CJIB blijkt dat de meeste schadevergoedingsmaatregelen worden opgelegd bij misdrijven vanaf de vierde categorie. Het wetsvoorstel haakt daarbij aan en maakt het zodoende mogelijk dat de staat ook slachtoffers van misdrijven van de vierde categorie kan helpen hun verhaalsrecht zo goed mogelijk te verzekeren.

De leden van de SP-fractie hebben gevraagd toe te lichten waarom de staat nu nog geen conservatoir beslag kan leggen met het oog op een schadevergoedingsmaatregel ten behoeve van slachtoffers van misdrijven. De belangrijkste reden daarvoor is dat de aandacht voor de positie van het slachtoffer in het straf(proces)recht van betrekkelijk recente datum is. De mogelijkheid dat de staat conservatoir beslag ten behoeve van slachtoffers van misdrijven kan leggen past in de ontwikkeling waarbij de positie van het slachtoffer in het straf(proces) is verbeterd. De uitbreiding van het spreekrecht van slachtoffers, dat op 1 september 2012

in werking is getreden, is een ander recent en aansprekend voorbeeld van die ontwikkeling.

De aan het woord zijnde leden hebben ook gevraagd in hoeveel gevallen de schadevergoeding door de veroordeelde niet wordt betaald en wat de oorzaken daarvoor zijn. Voor welk bedrag aan niet-geïnde schadevergoedingen biedt het wetsvoorstel een oplossing? Uit cijfers van CJIB per 30 juni 2012 blijkt dat van schadevergoedingsmaatregelen die minder dan € 2000 belopen na drie jaar 90,1% is betaald. Van de schadevergoedingsmaatregelen van € 2000 tot € 5 000, € 5 000 tot € 10 000 en vanaf € 10 000 gaat het om respectievelijk 71,4%, 52% en 37,3%. In 2011 bleef circa 85% van alle schadevergoedingsmaatregelen onder de € 2000. In 2011 ging het om 9 200 schadevergoedingsmaatregelen. Slechts enkele schadevergoedingsmaatregelen belopen meer dan € 10 000. In totaal wordt ruim 86% van alle schadevergoedingsmaatregelen binnen 3 jaar afgedaan. Het inningspercentage ligt gemiddeld 10% lager. Het verschil van 10% bestaat onder meer uit zaken waarin vervangende hechtenis is ondergaan of waarin de veroordeelde is overleden.

Niet alle veroordeelden betalen. Het kan zijn dat de veroordeelde wel wil, maar niet kan betalen. Bij het opleggen van een schadevergoedingsmaatregel wordt in beginsel namelijk geen rekening gehouden met zijn draagkracht. De hoogte van de schadevergoeding is gebaseerd op de hoogte van de veroorzaakte schade. Dit kan ertoe leiden dat relatief hoge betalingsverplichtingen als schadevergoedingsmaatregel worden opgelegd aan veroordeelden met geen tot weinig inkomsten, hoge schuldenlast en weinig uitzicht op verbetering van de financiële situatie op korte termijn. Daar komt nog bij dat zij kunnen zijn veroordeeld tot een lange gevangenisstraf en/of TBS. Bij deze groep van veroordeelden is de inning van de maatregel problematisch. Om enige ruimte te creëren bij de inning van deze zaken is wettelijke termijn van 27 maanden voor het aangaan van een betalingsregeling in het verleden al uit de wet geschrapt. Daardoor kan beter maatwerk worden geleverd.

Het kan ook zijn dat de veroordeelde wel kan, maar niet wil betalen. Bij deze veroordeelden kan het leggen van conservatoir beslag uitkomst bieden. Het CJIB heeft becijferd dat door het leggen van conservatoir beslag bij met name hoge schadevergoedingen, waar de grootste inningsproblemen bestaan, extra inkomsten kunnen worden gegenereerd. Het gaat naar verwachting om iets meer dan 2 miljoen euro. Als de dekkingsgraad van zaken met beslag kan worden verhoogd, kan dat uiteraard meer zijn.

Volgens de leden van de SP-fractie wordt vanwege capaciteitsproblemen betrekkelijk weinig gebruik wordt gemaakt van de bestaande mogelijkheid conservatoir beslag met het oog op de ontneming van wederrechtelijk verkregen voordeel te leggen. Zij vroegen om een reactie. Ik deel de mening van deze leden dat de aanpak van financieel-economische criminaliteit verder kan worden verbeterd. Versterking van de aanpak van financieel-economische criminaliteit is dan ook een belangrijke doelstelling van dit Kabinet. Om dat te bereiken zijn de afgelopen jaren verschillende maatregelen genomen. Zo is de capaciteit bij politie en de bijzondere opsporingsdiensten ten behoeve van het financieel rechercheren verder uitgebreid. Het aantal strafrechtelijke onderzoeken naar witwassen is de afgelopen jaren aanzienlijk gestegen, evenals het aantal veroordelingen. In 2004 werden ongeveer 120 verdachten veroordeeld voor witwassen. In 2010 waren dat er al ruim 800. Om ook in meer onderzoeken de criminele winst af te pakken investeert dit kabinet in het ketenprogramma afpakken. Als gevolg van deze investering moet vanaf 2018 het jaarlijks afgepakte crimineel vermogen stijgen naar ruim 100 miljoen euro. De strafrechtelijke aanpak staat overigens niet op zichzelf. Onder het motto «afpakken en afsluiten» heeft dit Kabinet een rijksbrede aanpak van illegaal en crimineel geld in gang gezet. Ik verwijs

in dit verband naar de brief van de Minister van Veiligheid en Justitie van 12 juli 2012 (Kamerstukken II 2011/12, 29 911, nr. 69).

De leden van de SP-fractie hebben ook nog gevraagd of er tevens een schadevergoedingsmaatregel kan worden opgelegd indien de dader ontoerekeningsvatbaar is. Het antwoord op die vraag luidt bevestigend.

Plaats voorgestelde wijzigingen ten opzichte van de bestaande mogelijkheden tot schadevergoeding aan het slachtoffer

De leden van de VVD-fractie merken op dat het aanspannen van een civiele procedure door slachtoffers tegen de dader zeer belastend kan zijn voor slachtoffers. Zij vragen waarom complexe of omvangrijke voordeelingen niet in aparte schadezittingen, bijvoorbeeld bij de kantonrechter, kunnen worden behandeld. Met de leden van de VVD-fractie ben ik van mening dat de procedures voor schadeverhaal door slachtoffers kunnen en moeten verbeteren. Ik heb het afgelopen jaar opdracht gegeven voor een drietal onderzoeken naar schadeverhaal in het bijzonder in het civiele recht. Het WODC heeft onlangs het eerste onderzoek afgerond naar het schadeverhaal van slachtoffers via de civiele sector van de rechtbank. Nog dit jaar zal een onderzoek starten waarin slachtoffers bevraagd worden op hun ervaringen met schadeverhaal en de afwegingen die zij in dat kader gemaakt hebben. Als derde ben ik voornemens om onderzoek te laten uitvoeren naar het schadeverhaal door slachtoffers via de kantonrechter. De resultaten van deze onderzoeken zijn medio 2013 bekend en zijn noodzakelijk om gefundeerde beslissingen te kunnen nemen over structuurwijzigingen in het schadeverhaal door slachtoffers, waaronder het voorstel van de VVD om complexe zaken door te verwijzen naar de kantonrechter. Deze besluitvorming zal een plaats krijgen in het traject dat ik eerder dit jaar met alle ketenpartners heb gestart, gericht op het herinrichten van de bestaande processen voor schadeverhaal vanuit het oogpunt van slachtoffers. Door de organisaties wordt gezamenlijk geformuleerd hoe het proces van schadeverhaal eruit zou moeten zien om het slachtoffer zo veel mogelijk tegemoet te komen en behulpzaam te zijn bij het verhalen van schade.

De leden van de SP-fractie vragen waarom de uitbreiding van de voorschotregeling naar alle overige strafbare feiten pas in 2016 kan worden gerealiseerd. Daarnaast vragen zij of dit eerder kan en wat het de overheid zou kosten? Op 30 augustus 2011 is het «Uitvoeringsbesluit voorschot schadevergoedingsmaatregel» in werking getreden. Ingevolge artikel 5, tweede lid, juncto artikel 1, tweede lid, van dit besluit geldt de voorschotregeling de eerste vijf jaar alleen voor slachtoffers van gewelds- en zedendelicten en voor nabestaanden van slachtoffers van een geweldsmisdrijf. Na die termijn, dus vanaf 30 augustus 2016, geldt de regeling voor de slachtoffers (niet zijnde rechtspersonen) van alle misdrijven. Vanaf dat moment geldt ten aanzien van het uit te keren bedrag een maximum van 5 000 euro. Dit maximum geldt niet voor uit te keren bedragen na veroordeling vanwege een gewelds- of zedendelict. Het gebruik maken van de termijn van vijf jaar is noodzakelijk omdat de regeling destijds bij amendement is ingevoegd, en om die reden bij de meerjarenramingen van de financiële consequenties van het oorspronkelijke wetsvoorstel, met deze kosten geen rekening is gehouden. De uitkeringskosten die gepaard gaan met de uitbreiding betreffen circa vijf miljoen euro per jaar.

Juridisch kader strafrechtelijk conservatoir beslag door de staat ten behoeve van het slachtoffer

De leden van de VVD-fractie, de CDA-fractie en de SP-fractie hebben gevraagd uit te leggen wanneer het conservatoir beslag met terugwer-

kende kracht onrechtmatig wordt. Het conservatoir beslag wordt gelegd met het oog op een schadevergoedingsmaatregel. Als geen schadevergoedingsmaatregel wordt opgelegd, komt dat beslag te vervallen. Voor het vervallen ervan kunnen verschillende redenen bestaan. Het kan zijn dat de verdachte de veroorzaakte schade heeft vergoed. Het beslag dient dan geen enkel doel meer en kan komen te vervallen. Met de aan het woord zijnde leden ben ik van mening dat het beslag tot dat moment gegrond was en dus niet met terugwerkende kracht onrechtmatig is (tenzij uiteraard het beslag zelf niet volgens de regels is gegaan zoals de leden van de VVD-fractie terecht opmerken). Het kan ook zo zijn dat geen schadevergoedingsmaatregel wordt opgelegd, omdat er een constitutieve voorwaarde voor de oplegging ervan ontbreekt. Daarbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan de situatie dat helemaal geen schade ten gevolge van een misdrijf is geleden of dat het verband tussen de gevorderde schade en het misdrijf te ver verwijderd is. Het beslag komt niet alleen van rechtswege vervallen, maar is – achteraf beschouwd – ten onrechte gelegd. In dat geval kan de beslagene aanspraak maken op schadevergoeding. In antwoord op de vragen van de leden van SP-fractie of voorbeelden kunnen worden gegeven en of de schade hoog kan oplopen, kan worden vermeld dat uit de civiele praktijk blijkt dat maar een beperkt beroep wordt gedaan op schadevergoeding wegens onrechtmatig beslag.¹ In slechts 1 geval van de 107 vonnissen met informatie over de terechtheid van zo'n vordering werd ook schadevergoeding toegekend. Het ging om een bedrag van bijna € 9000.

De leden van de VVD-fractie en de CDA-fractie hebben gevraagd of het beslag met terugwerkende kracht onrechtmatig wordt als de rechter artikel 361, derde lid, Sv toepast. Op grond van die bepaling kan de rechter besluiten een op het civiele recht terug te voeren vordering niet ontvankelijk te verklaren, wanneer de behandeling daarvan een onevenredige belasting zou opleveren voor de strafzaak. Zo kan in de strafzaak weliswaar vast komen te staan dat schade ten gevolge van een misdrijf is geleden, maar dat de hoogte ervan zich lastig laat bepalen. Ofschoon in dat geval misschien geen schadevergoedingsmaatregel door de strafrechter wordt opgelegd, omdat een behandeling bij de civiele rechter is aangewezen, zou ik niet zo ver willen gaan met het oog op zo'n maatregel gelegde beslag met terugwerkende kracht per definitie als onrechtmatig te bestempelen. Met de leden van de aan het woord zijnde fractie meen ik dat als de strafrechter van oordeel is dat de verdachte schuldig is aan het hem ten laste gelegde, voor schadevergoeding aan de beslagene wegens onrechtmatig beslag geen plaats is. Duidelijk moge zijn dat voor een juiste beoordeling steeds goed naar de omstandigheden van het geval moet worden gekeken.

De leden van de fractie van de SP hebben om een reactie gevraagd op de kritiek uit diverse adviezen dat het OM in beroep zou moeten gaan wanneer de rechter beslist om geen schadevergoedingsmaatregel op te leggen. Naar aanleiding van de kritiek uit die adviezen is de memorie van toelichting op dit punt eerder al aangepast. Er wordt niet meer vermeld dat in de aanwijzing van het OM wordt opgenomen dat het OM in beroep moet gaan wanneer de rechter geen schadevergoedingsmaatregel oplegt. Of het instellen van hoger beroep wenselijk is, hangt namelijk af van de omstandigheden van het geval. Soms kan daarvan beter worden afgezien. Het OM moet daarin zelf een keuze maken en weegt daarbij ook het belang van het slachtoffer mee. Het is thans nog te vroeg te verzoeken om voor het maken van die keuze – zo nodig – beleid te ontwikkelen. Ik heb de gegeven adviezen dus reeds op de hiervoor aangegeven wijze verwerkt. De aan het woord zijnde leden zijn bezorgd over de toepassing van vervangende hechtenis in de praktijk. Sommige veroordeelden kunnen immers niet aan hun verplichting te betalen voldoen. Zij vroegen daarvoor aandacht, omdat de vervangende hechtenis de staat alleen maar geld

¹ M.Meijssen en A.W. Jongbloed, *Conservatoir beslag in Nederland*, Raad voor de rechtspraak, Research Memoranda, 2010/2, blz. 96.

kost, terwijl het slachtoffer er financieel ook al niet beter van wordt. Is indachtig de omstandigheden van het geval niet meer maatwerk door het CJIB mogelijk, zo vroegen zij. De vervangende hechtenis is bedoeld als stok achter de deur om schuldenaars tot betaling te bewegen. Ook voor iemand die ten tijde van het opleggen van de schadevergoedingsmaatregel niet in staat is tot betaling hiervan, kan de dreigende hechtenis een (extra) aansporing vormen om zich alsnog de benodigde middelen te verwerven, bijvoorbeeld door een beroep te doen op familieleden. Alleen daarom al deel ik niet de mening dat de wet moet worden aangepast om degenen die een schadevergoedingsmaatregel niet kunnen betalen buiten het bereik van de vervangende hechtenis te brengen. Het is naar mijn oordeel niet redelijk om in deze gevallen op voorhand af te zien van deze mogelijkheid om druk uit te oefenen op de veroordeelde om de veroorzaakte schade te vergoeden. In dat opzicht heeft de vervangende hechtenis naast de preventieve werking voor de veroordeelde ook een algemeen preventieve werking die anderen van het begaan van misdrijven kan helpen te weerhouden. Aan de mogelijkheid tot tenuitvoerlegging van vervangende hechtenis wil ik dus niet tornen. Dat laat onverlet dat het de bedoeling moet zijn dat het slachtoffer zoveel mogelijk door de dader wordt gecompenseerd en dat de verschillende verhaalsmogelijkheden die thans in het Wetboek van Strafvordering zijn voorzien optimaal worden benut. Het CJIB heeft met het oog daarop de bevoegdheid om een betalingsregeling met de veroordeelde af te sluiten. Daarbij kunnen de positie van de veroordeelde, de belangen van de benadeelde, en de doelmatigheid en efficiëntie van het inningsproces worden meegewogen. Het CJIB handelt daarbij in opdracht en onder verantwoordelijkheid van het OM. Verwezen zij naar de Aanwijzing executie (vervangende) vrijheidsstraffen, taakstraffen van meerderjarigen, geldboetes, schadevergoedings- en ontnemingsmaatregelen, Europese geldelijke sancties en toepassingen voorwaardelijke invrijheidsstelling (Stcrt 23 juni 2010, 9605).

De aan het woord zijnde leden hebben ook nog gevraagd of de rechter onder zeer uitzonderlijke omstandigheden niet zou moeten kunnen afzien van het opleggen van vervangende hechtenis, zoals gesuggereerd door Slachtofferhulp Nederland? De Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak heeft er terecht op gewezen dat de rechter soms kan vaststellen dat er geen reëel vooruitzicht is dat de dader, gelet op zijn persoon en financiële draagkracht, de veroorzaakte schade geheel zal vergoeden. Oplegging van een schadevergoedingsmaatregel voor de veroorzaakte schade impliceert dan de facto een vrijheidsbenemende straf (vervangende hechtenis). De rechter kan in zo'n geval de schadevergoedingsmaatregel beperken en daarnaast een vordering strekkende tot schadevergoeding toewijzen. De wet staat daaraan niet in de weg.

Voorwaarden conservatoir beslag

De leden van de PVV-fractie hebben gevraagd of er ook conservatoir beslag kan worden gelegd op het maandelijks salaris of de maandelijks uitkering met inachtneming van de beslagvrije voet. Het antwoord op die vraag luidt bevestigend.

De aan het woord zijnde leden hebben ook gevraagd hoe het zit met het regresrecht van de overheid. Het wetsvoorstel maakt het mogelijk dat de staat conservatoir beslag legt met het oog op een schadevergoedingsmaatregel ten behoeve van de slachtoffers van misdrijven. Het beslag wordt gelegd op voorwerpen van de verdachten van die misdrijven, waaronder inkomsten uit arbeid en eigen woning, maar is daartoe niet beperkt. Wanneer de rechter zo'n maatregel oplegt, gaat een conservatoir beslag over in een executoriaal beslag zodra de maatregel onherroepelijk is geworden en de uitspraak of beschikking behoorlijk is betekend aan de veroordeelde en ingeval van derdenbeslag ook aan de derde. De

voorwerpen mogen dan ten behoeve van de slachtoffers worden uitgewonnen. De wet bevat voor de executie al een goed werkende regeling. Voorstelbaar is dat de veroordeelde over onvoldoende vermogen beschikt om de opgelegde schadevergoedingsmaatregel te betalen. Voor slachtoffers van gewelds- en/of zedenmisdrijven geldt dan, op grond van de voorschotregeling Op grond van die regeling krijgt het slachtoffer, indien de veroordeelde niet of niet volledig binnen acht maanden na het onherroepelijk worden van een uitspraak waarbij de schadevergoedingsmaatregel is opgelegd, aan zijn verplichting heeft voldaan, het resterende bedrag via het CJIB uitgekeerd. Voorzien is dat de voorschotregeling in 2016 wordt uitgebreid van slachtoffers van gewelds- en/of zedenmisdrijven naar slachtoffers van andere misdrijven. Aan de uitkering aan het slachtoffer van die andere misdrijven is een plafond gesteld van € 5000.

De aan het woord zijnde leden hebben gevraagd of het ook mogelijk is conservatoir beslag te leggen met het oog op een schadevergoedingsmaatregel indien sprake is van een natuurlijk persoon die verdacht wordt van een misdrijf waarvoor een geldboete van de derde categorie kan worden opgelegd. Het antwoord op die vraag luidt ontkennend. Dat is niet bezwaarlijk, zoals bij de beantwoording van de vragen van de leden van de CDA-fractie reeds uiteen is gezet, dat schadevergoedingsmaatregelen in de praktijk worden opgelegd bij misdrijven die zijn gesanctioneerd met een geldboete van de vierde categorie en hoger. Graag verwijs ik deze leden naar dit antwoord.

Aanwijzing openbaar ministerie

De leden van de VVD-fractie, de CDA-fractie en de SP-fractie hebben gevraagd waarom in de aanwijzing van het OM moet worden opgenomen dat in beginsel alleen conservatoir beslag moet kunnen worden gelegd in zaken waarin de schade naar verwachting € 5 000 of meer belooft. Het is waar dat ook in kleinere zaken sprake kan zijn van een geschonden rechtsgevoel. Het leggen van beslag kan aan het herstel daarvan bijdragen zoals door het Schadefonds Geweldsmisdrijven terecht wordt opgemerkt. De leden van de CDA-fractie hebben ook gevraagd waarom in beginsel alleen beslag moet worden gelegd op voorwerpen die bij de uitwinning ervan meer dan € 5 000 opleveren. De achtergrond van die beleidsregels is de volgende. Het CJIB heeft becijferd dat, mocht altijd conservatoir beslag worden gelegd, de daarmee gemoeide kosten oplopen tot 5 miljoen euro. Het leggen van conservatoir beslag kan in dat geval tot 2,5 miljoen euro aan extra inkomsten voor slachtoffers van misdrijven genereren. Als het conservatoir beslag gericht wordt ingezet, dat wil zeggen in gevallen waarin de schade naar verwachting meer dan € 5 000 belooft, dan blijven de kosten tot 1 miljoen beperkt. De extra inkomsten voor slachtoffers van misdrijven zijn iets meer dan 2 miljoen euro. Ik kan een investering van 4 miljoen euro om hooguit een ½ miljoen euro meer op te halen financieel gezien niet rechtvaardigen. Met het College van procureurs-generaal ben ik dan ook van mening dat het goed is in de aanwijzing van het OM een drempel van € 5 000 op te nemen. De hoogte daarvan is overigens niet absoluut en vatbaar voor gerechtvaardigde afwijking in de praktijk. Het gaat om beleidsregels waarvan in voorkomende gevallen gemotiveerd kan worden afgeweken. Daarbij kan acht worden geslagen op het geschokte rechtsgevoel. Ook moet rekening worden gehouden met de aan de beslaglegging verbonden kosten. Als met het leggen van beslag nauwelijks kosten zijn gemoeid, – gedacht kan worden aan beslag op contant geld –, kan daarmee minder terughoudend worden omgesprongen. Maatwerk is dus wel degelijk mogelijk. Met het opnemen van een drempel wordt duidelijk een signaal afgegeven dat op een financieel verantwoorde wijze met algemene middelen moet worden omgesprongen.

Het antwoord op de vraag van de aan het woord zijnde leden of de opslagkosten die met het leggen van conservatoir beslag op scooters en dergelijke gepaard gaan op de dader kunnen worden verhaald, luidt ontkennend. De kosten van de bewaring van inbeslaggenomen voorwerpen komen ingevolge het Besluit inbeslaggenomen voorwerpen voor rekening van de Staat. Het is strikt genomen niet altijd noodzakelijk om de beslagen voorwerpen daadwerkelijk bij de verdachte af te nemen. Voldoende is dat hij die voorwerpen niet aan het verhaal van het slachtoffer kan onttrekken door ze te vervreemden of te bezwaren. Als het gaat om gemakkelijk te vervreemden voorwerpen is het niet wenselijk om deze in de macht van de beslagene te laten.

De vragen van de aan het woord zijnde leden over het mogelijk moeten vergoeden van de door de beslagene geleden schade door de staat, indien geen schadevergoedingsmaatregel mocht worden opgelegd, zijn hiervoor al beantwoord. Dat geldt ook voor de vraag over de financiële risico's van een onrechtmatig beslag die hiervoor al zijn beantwoord. Gaarne verwijs ik deze leden naar die beantwoording onder het kopje «Juridisch kader strafrechtelijke conservatoir beslag door de staat ten behoeve van het slachtoffer».

Kosten en baten

De leden van de PvdA-fractie hebben gevraagd hoeveel er naar aanleiding van het wetsvoorstel meer aan schadevergoedingen aan de slachtoffers zal worden uitgekeerd dan zonder de maatregelen uit het wetsvoorstel het geval zou zijn geweest. De aan het woord zijnde leden hebben ook gevraagd hoe dit zich verhoudt tot de verwachte kosten van maximaal 1 miljoen euro. Hiervoor is al enkele keren aangegeven dat de verwachte extra opbrengst meer dan twee miljoen euro bedraagt. Als de beslagratio van 13,6% kan worden verhoogd, dan kan dat bedrag nog hoger zijn. De baten voor het slachtoffer zijn dus meer dan twee keer zo hoog dan de kosten voor de staat.

Consultatie

De leden van de PvdA-fractie merken terecht op dat het wetsvoorstel het leggen van conservatoir beslag mogelijk maakt op basis van een mondelinge machtiging van de rechter-commissaris. Deze mogelijkheid maakt het mogelijk om ook in heterdaadsituaties snel en effectief beslag te kunnen leggen. De verwachting is inderdaad gerechtvaardigd dat de inkomsten uit het beslag daardoor kunnen stijgen. Ik kan niet een met cijfers onderbouwde voorspelling geven. Het voorstel is nieuw en met de uitvoering ervan moet nog ervaring worden opgedaan.

De leden van de CDA-fractie hebben gevraagd of de mogelijkheid tot het opleggen van conservatoir beslag er onder de streep toe zou kunnen leiden dat politie en justitie zich minder inspannen voor schadebemiddeling of een eventuele schaderegeling zoals door het Schadefonds Geweldsmisdrijven is gesuggereerd. Ik ben daarvoor niet beducht. Integendeel. Ik denk dat het leggen van conservatoir beslag er juist toe kan leiden dat het vergoeden van de schade door de dader en het aantal schaderegelingen, een grotere vlucht kunnen en zullen nemen. Als in een vroegtijdig stadium beslag wordt gelegd, gaat daarvan namelijk een stimulans uit om snel met het slachtoffer tot een vergelijk te komen. Ik zou een ontwikkeling in die richting toejuichen, omdat het slachtoffer zijn schade op deze manier vaak sneller vergoed zal krijgen dan via een voeging in het strafproces.

De leden van de SP-fractie hebben gevraagd om een reactie op de suggestie van Slachtofferhulp Nederland dat de schadevergoedingsmaat-

regel in beginsel hetzelfde bedrag zou moeten zijn als de toegewezen vordering benadeelde partij. Indien dit afwijkt, dan zou hier een speciale motiveringsplicht voor de rechter moeten komen. Ik zie de toegevoegde waarde daarvan niet in. De schadevergoedingsmaatregel is in de regel gebaseerd op de veroorzaakte schade. Alleen als de rechter voorziet dat de dader, gelet op zijn persoon en financiële draagkracht, niet kan betalen, kan een lagere schadevergoedingsmaatregel worden opgelegd.

Oplegging van een schadevergoedingsmaatregel voor de veroorzaakte schade zou in feite namelijk op een vrijheidsbenemende straf (vervangende hechtenis) neerkomen wat niet in alle gevallen wenselijk is.

De aan het woord zijnde leden hebben gevraagd een reactie te geven op de opmerking van LANZS die het belang van de kosteloze gespecialiseerde rechtsbijstand benadrukken. Ik onderschrijf dat belang. Slachtoffers van een ernstig gewelds- of zedendelict kunnen een beroep doen op kosteloze rechtsbijstand. LANZS, Slachtofferhulp Nederland en de Raad voor rechtsbijstand zijn in overleg om te komen tot adequate werkafspraken hieromtrent.

De leden van de aan het woord zijnde fractie hebben gevraagd om een reactie op de zorgen van onder meer de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak en de Raad voor de Rechtspraak dat het beslag niet als (oneigenlijk) pressiemiddel gebruikt zou moeten gaan worden en hiermee misbruik van bevoegdheden zou kunnen opleveren. De memorie van toelichting laat er mede naar aanleiding van de reacties van de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak en de Raad voor de Rechtspraak geen twijfel over bestaan dat het conservatoir beslag ertoe moet strekken het verhaalsrecht van slachtoffers van misdrijven te verzekeren. Het conservatoir beslag mag niet louter en alleen als pressiemiddel worden ingezet. Dat levert misbruik van bevoegdheid op.

Administratieve lasten

Met de leden van de PVV-fractie wil ik de administratieve lasten voor slachtoffers zoveel mogelijk beperken. Het formulier waarop het slachtoffer van een misdrijf kan aangegeven dat hij zijn schade op de dader wenst te verhalen, wordt hem daarom door de politie of het openbaar ministerie toegezonden. Het slachtoffer kan bij het invullen daarvan worden bijgestaan door gekwalificeerde medewerkers van Slachtofferhulp Nederland. Desgewenst kan in ingewikkelder zaken ook van een (gespecialiseerde) advocaat gebruik worden gemaakt. Als het wetsvoorstel tot wet wordt verheven, wordt het formulier aangepast. Aangegeven wordt dat conservatoir beslag kan worden gelegd. In de toelichting wordt kort en begrijpelijk omschreven wat daaronder wordt verstaan.

Artikelen

Artikel 1, onderdeel A

De leden van de CDA-fractie hebben terecht opgemerkt dat in de leden 1 tot en met 3 van artikel 94a Sv verschillende bewoordingen zijn gekozen. Bij nota van wijziging is het eerste lid in lijn met het derde lid gebracht omwille van de consistentie.

De staatssecretaris van Veiligheid en Justitie,
F. Teeven